

אוניברסיטת בר-אילן
הפקולטה למדעי החברה
המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

מבוא לסוציולוגיה

64.101.01

ד"ר נסים ליאון

מתרגלים: חגי בר ויוני קופר

סוג הקורס: שיעור ותרגיל

היקף שעות: 3 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשע"ב

א. מטרת הקורס:

הקורס מציע היכרות עם מושגי היסוד של הסוציולוגיה, תוך הצגה של תיאוריות מרכזיות ותחומי מחקר מגוונים, והדגמתם על חברות עכשוויות ובעיקר על החברה הישראלית. מטרת הקורס היא להבנות את נקודת המבט הסוציולוגית המאפשרת לנתח ולהבין את הקשר שבין הסדר החברתי לבין פעולתו החברתית של היחיד.

ב. תוכן הקורס:

הקורס מתמקד בשלוש פרדיגמות סוציולוגיות עיקריות: פונקציונליזם, גישת הקונפליקט, ואינטראקציה סימבולית. באמצעות שלוש תיאוריות אלה, נבחן את הנושאים המרכזיים בסוציולוגיה: תיאוריות של ריבוד; אתניות וריבוד אתני; מגדר וריבוד מגדרי; תרבות; חברות, משפחה וחינוך; סטייה; ארגונים ותנועות חברתיות; סוציולוגיה פוליטית וגלובליזציה.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מספר השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	<u>מדע הסוציולוגיה: הגדרה, נושאים ומתודות</u>	ברגר, פיטר (1970). <u>הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה)</u> . תל-אביב: עם עובד, עמ' 9-60.	
2	<u>המודרניות והרקע להתפתחות הסוציולוגיה</u>	גיאורג זימל (2004). 'העיר הגדולה וחיי הנפש' בתוך: <u>אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית</u> . תל-אביב: רסלינג, עמ' 23-40.	
3	<u>גישות מרכזיות בסוציולוגיה – גישות מבניות</u>	דירקהים, אמיל (2002). <u>ההתאבדות</u> עמ' 101-131. מרכס, קרל ואנגלס, פרידריך (1986 [1859]). 'המניפסט הקומוניסטי', בתוך ד. רוט-הלר ונ. נוה (עורכים) <u>היחיד והסדר החברתי</u> , תל-אביב: עם עובד, עמ' 295-305. <u>שמואל נח איזנשטדט (1984), המהפכה וטרנספורמציה של חברות</u> . ירושלים: מוסד ביאליק, עמ' 27-31.	
4	<u>גישות מרכזיות בסוציולוגיה – גישות סוכנות</u>	גופמן, אירווינג (1989 [1950]). <u>הצגת האני בחיי היום יום</u> , תל אביב: דביר, עמ' 35-11, 57-51. פיטר ברגר ותומס לקמן (1985). 'מיסוד', בתוך: רוט-הלר ונוה (עורכים) <u>היחיד והסדר החברתי</u> , ת"א: עם עובד, עמ' 395-408.	
5	<u>ריבוד – כללי</u>	מקס ובר (1975). 'מעמד, סטטוס ומפלגה'. בתוך: משה לייסק (עורך) <u>סוגיות בסוציולוגיה – מקראה לסוציולוגיה</u> . ירושלים.	
6	<u>ריבוד ואתניות</u>	כהן, ינון (1998). "פערים סוציו אקונומיים בין מזרחים לאשכנזים, 1975-1995". פלד, יואב (1993). "זרים באוטופיה: על מעמדם האזרחי של הפלסטינים בישראל".	
7	<u>ריבוד ומגדר</u>	ברקוביץ, ניצה (2006). "פמיניזם", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) <u>אי / שוויון</u> , עמ' 324-331. ששון-לוי, אורנה (2003). "גבריות מתוך מחאה: על כינון הזהויות של חיילים בתפקידי צווארון כחול".	
8	<u>ריבוד ומעמד בינוני</u>	בולוטין-צ'אצ'אשווילי, סבטלנה, יוסי שביט וחנה ואילון, 2002. 'התרחבות ההשכלה הגבוהה והשלכותיה הריבודיות בישראל: 1980-1996'. <u>סוציולוגיה ישראלית</u> , ד (2), עמ' 317-345. קדוש, פרדריק וגילה מנחם, 2000. 'תמורות מבניות בהשכלה הגבוהה בישראל בשנות התשעים: זיקת	

	הגומלין בין מגזר ההשכלה המופרט ומבנה השכר בסקטור הציבורי בישראל, <u>סוציולוגיה ישראלית</u> , ב, 2, עמ' 499-522.		
9	<u>סוציולוגיה פוליטית – תנועות חברתיות</u> בן אליעזר, אורי (2006). "חברה אזרחית", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) <u>אי / שוויון</u> , עמ' 173-180. רזניק, שלמה (2003). "לקחת את החוק לידיים' מימין ומשמאל: המחותרת היהודית ו'יש גבול'".		
10	<u>סוציולוגיה פוליטית – לאומיות</u> בנדיקט אנדרסון (1991). <u>קהילות מדומיינות</u> . ת"א: האוניברסיטה הפתוחה, מבוא. פלדמן, ג'קי (2001). "בעקבות ניצול השואה הישראלית - משלחות נוער ישראליות לפולין וזהות לאומית".		
11	<u>סוציולוגיה פוליטית – מדינת הרווחה</u> גל, ג'וני (2006) "מדינת רווחה", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) <u>אי / שוויון</u> , עמ' 228-233.		
12	<u>התרבות מנקודות מבט סוציולוגיות</u> בורדייה, פייר. "שלוש דרכים להתבדל". כץ-גרו, טלי (2006). "צריכה", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) <u>אי / שוויון</u> , עמ' 363-369. מאיר-גליצנשטיין, אסתר (2005). "כאן אוכלים עם סכין ומזלג - מזרח ומערב במפגש הבין-תרבותי במדינת ישראל".		
13	<u>סיכום</u> רמון ארון (1970). <u>הקידמה ואכזבותיה</u> , תל-אביב: עם עובד, עמ' 72-93.		
14	<u>חיברות: משפחה, חינוך, זהות</u> גור, חגית (1998). "שוויון הזדמנויות ודיכוי: המקרה של החירשים". פוגל-ביז'אווי, סילביה (1999). "משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות".		
15	<u>פיקוח חברתי</u> אריקסון, קאי ט. (1985). "רשימות על הסוציולוגיה של הסטייה", בתוך: רוט-הלר ונווה (עורכים), <u>היחיד והסדר החברתי</u> , עמ' 167-176. פוקו, מישל (1986 [1972]). <u>תולדות השגעון בעידן התבונה</u> , עמ' 56-38.		
16	<u>מדע וסוציולוגיה של הידע</u> מקס ובר (2009), "המדע כיעוד", תכלת 36: 98-128 קון, תומס (1977). המבנה של מהפכות מדעיות. ת"א: מפעלים אוניברסיטאיים, פרק ח' (עמ' 68-78).		
17	<u>הגירה ומהגרים</u> כהן, ינון, (2002), "מארץ מקלט לארץ בחירה: שינויים		

	<p>בדפוס 'ההגירה לישראל'. סוציולוגיה ישראלית, ד' (1): 60-39.</p> <p>עוזי רבהון וליילך לב ארי, "הגירה, טרנס-לאומיות, תפוצה וחקר הישראלים בארצות הברית, בתוך: ישראלים אמריקנים: הגירה טרנס-לאומיות וזהות תפוצתית, ירושלים: מוסד ביאליק, עמ' 16-36.</p>		
18	<p><u>ארגונים</u></p> <p>מקס ובר (1986). הביורוקרטיה. בתוך ד. רוט-הלר ונ. נוה (עורכים) <u>היחיד והסדר החברתי</u>, תל-אביב: עם עובד, עמ' 222-229.</p> <p>גופמן, ארווינג (2006). <u>על מאפייני המוסדות הטוטאליים</u>, עמ' 31-39.</p>		
19	<p><u>ארגונים</u></p> <p>שנהב, יהודה (1991). <u>אידיאולוגיות ניהול בעידן הרציונליות</u>, עמ' 69-60, 91-76.</p> <p>קונדה, גדעון (1992). <u>מהנדסים תרבות</u>, עמ' 9-36, 107-117.</p>		
20	<p><u>חברה ודת - מגמות</u></p> <p>ובר, מקס (1984 [1905]). <u>האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם</u>, עמ' 34-19, 76 - 90.</p>		
21	<p><u>חברה ודת – תזת החילון</u></p> <p>יהודה גודמן ויוסי יונה, "מבוא: דתיות וחילוניות בישראל - אפשרויות מבט אחרות", בתוך: יהודה גודמן ויוסי יונה (עורכים), מערבולת הזהויות – דיון ביקורתי בדתיות ובחילוניות בישראל, מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד, ירושלים 2004, עמ' 9-45.</p> <p>מנחם פרידמן, 2000, 'מרא דאתרא – ממנהיג לפקיד: סקירה היסטורית-סוציולוגית', בתוך: חנה עמית (עורכת) <u>אחריו: על מנהיגות ומנהיגים</u>, ת"א: משרד הביטחון, עמ' 85-94.</p>		
22	<p><u>מרחב וחברה</u></p> <p>פורטוגלי, יובל (2000). "1500 מלה ויותר על הגיאוגרפיה של האדם: מסע אל תוך הדיסציפלינה". <u>תיאוריה וביקורת</u> 16: 213-222.</p> <p>אלמלך, יובל ולוין-אפשטיין, נח (1998). "הגירה ושיכון בישראל: מבט נוסף על אי-שוויון אתני".</p>		
23	<p><u>גלובליזציה כתרבות</u></p> <p>חנין, דב (2007). גלובליזציה. עמ' 16-7, 52 - 68.</p> <p>רם, אורי (2003). "ה M הגדולה: מקדונלד'ס והאמריקניזציה של המולדת".</p>		
24	<p><u>עבודה וחברה בעידן הגלובליזציה</u></p> <p>ססקיה סאסן (2006). ערים גלובליות ומעגלי הישרדות, בתוך: ברברה ארנרייך וארלי הוכשילד (עורכות) <u>האישה הגלובלית</u>, תל-אביב: בבל, עמ' 327-354.</p> <p>קמפ, אדריאנה ורייכמן, רבקה (2000). "'זרים' במדינה יהודית – הפוליטיקה החדשה של הגירת-עבודה</p>		

	בישראל".		
	סשה וייטמן וג'ונתן רותרפורד (2000). 'מושגים זומביים: ראיון עם אולריך בק', תיאוריה וביקורת , גיליון 16, עמ' 247-262.	סיכום תיאורטי	25

ג. חובות הקורס:

1. **קריאה:** קריאה שוטפת של חומר הקריאה המפורט **לפני** השיעור או התרגיל אליהם מתייחס החומר.
2. **נוכחות בתרגילים:** היעדרות של יותר מ 3 פעמים מהתרגיל במהלך כל סמסטר תביא להורדה של 10% מהציון.
3. **תרגילים** הגשת שני תרגילים במהלך כל סמסטר. משקל כל תרגיל: 10% מהציון הכולל. תרגיל שלא יוגש בזמן יקבל ציון 0.
- הזכאות לגשת למבחן הסופי מותנית בהגשת ארבעת התרגילים במועדם, ובציון ממוצע של 60 בתרגילים.
4. **בחינות:**
  1. סוף סמסטר א': בחינה סגורה ('שאלות אמריקאיות') על הרשימה הביבליוגרפית, ההרצאות והתרגילים של הסמסטר. משקל הבחינה: 20% מהציון הסופי.
  2. סוף סמסטר ב': מבחן פתוח על הרשימה הביבליוגרפית, ההרצאות והתרגילים של כל השנה. משקל הבחינה: 40% מהציון הסופי.

ביבליוגרפיה: (חובה)

1. ברגר, פיטר (1970). הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה). תל-אביב: עם עובד, עמ' 9-60.
2. זימל, גיאורג (2004). "העיר הגדולה וחיי הנפש" בתוך: אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית. תל-אביב: רסלינג, עמ' 23-40.
3. דירקהים, אמיל (2002). ההתאבדות, ת"א: בבל, עמ' 131-101. שמור סוציולוגיה לפי דירקהים* 635659) וגם תדפיס 21893* 2225918)
4. מרכס, קרל ואנגלס, פרידריך (1986 [1859]). "המניפסט הקומוניסטי", בתוך ד. רוט-הלר ונ. נוה (עורכים) היחיד והסדר החברתי, תל אביב: עם עובד, עמ' 305-295, במהדורת תשנ"ה. שמור סוציולוגיה לפי יחיד* 64393) וגם בתדפיס 10776* 1114801)
5. איזנשטדט, שמואל נח (1984). המהפכה וטרנספורמציה של חברות. ירושלים: מוסד ביאליק, עמ' 27-31.
6. גופמן, אירווינג (1989 [1950]). הצגת האני בחיי היום יום, תל אביב: דביר, עמ' 35-11, 51-57. שמור סוציולוגיה לפי גופמן* 221482) וגם תדפיס 21895* 2225944)
7. ברגר, פיטר ל. ולקמן, תומס. (1985). "מיסוד" בתוך: רוט-הלר ונווה (עורכים) היחיד והסדר החברתי, ת"א, עם עובד, עמ' 395-408. שמור סוציולוגיה לפי יחיד* 64393) וגם בתדפיס 21886* 2225911)
8. ובר, מקס (1975). "מעמד, סטטוס ומפלגה". בתוך: משה ליסק (עורך), סוגיות בסוציולוגיה - מקראה לסוציולוגיה. ירושלים.
9. כהן, ינון (1998). "פערים סוציו אקונומיים בין מזרחים לאשכנזים, 1975-1995" סוציולוגיה ישראלית, א (1): 135-115. כתב עת אולם 5 בדלפק וגם תדפיס 7269* 512388)
10. פלד, יואב (1993). "זרים באוטופיה: על מעמדם האזרחי של הפלסטינים בישראל", תיאוריה וביקורת, 3: 21-35. כתב עת אולם 5 בדלפק וגם תדפיס 698* 688447)
11. ברקוביץ, ניצה (2006). "פמיניזם", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שוויון, באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון, עמ' 324-331.
12. ששון-לוי, אורנה (2003). "גבריות מתוך מחאה: על כינון הזהויות של חיילים בתפקידי צווארון כחול", סוציולוגיה ישראלית, ה (1): 47-15. כתב עת אולם 5 בדלפק וגם תדפיס 21863* 2225873)

13. בולוטין-צ'אצ'אשווילי, סבטלנה, שביט, יוסי ואיילון, חנה (2002). "התרחבות ההשכלה הגבוהה והשלכותיה הריבודיות בישראל: 1980-1996". סוציולוגיה ישראלית, ד (2) : 317-345.
14. קדוש, פרדריק ומנחם, גילה (2000). "תמורות מבניות בהשכלה הגבוהה בישראל בשנות התשעים: זיקת הגומלין בין מגזר ההשכלה המופרט ומבנה השכר בסקטור הציבורי בישראל", סוציולוגיה ישראלית, ב, 2 : 499-522.
15. בן אליעזר, אורי (2006). "חברה אזרחית", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שווינון, באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון, עמ' 173-180.
16. רזניק, שלמה (2003). "לקחת את החוק לידיים מימין ומשמאל: המחתרת היהודית ויש גבול". בתוך אי בן אליעזר ומ' אלחאג', בשם הביטחון: סוציולוגיה של שלום ומלחמה בישראל בעידן משתנה, ירושלים: הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה / פרדס, עמ' 509-533.
17. אנדרסון, בנדיקט (1991). קהילות מדומיינות. ת"א: האוניברסיטה הפתוחה, מבוא.
18. פלדמן, ג'קי (2001). "בעקבות ניצול השואה הישראלי - משלחות נוער ישראליות לפולין וזהות לאומית", תיאוריה וביקורת, 19 : 223-230. **כתב עת אולם 5 בדלפק וגם במערכת תדפיסים סרוקים ADA*2212384**
19. גל, ג'וני (2006) "מדינת רווחה", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שווינון, באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון, עמ' 228-233.
20. בורדייה, פייר. "שלוש דרכים להתבדל" תדפיס, עמ' 8-1. **תדפיס 21216*2179332**.
21. כץ-גרו, טלי (2006). "צריכה", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שווינון, באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון, עמ' 363-369.
22. מאיר-גליצנשטיין, אסתר (2005). "כאן אוכלים עם סכין ומזלג" — מזרח ומערב במפגש הבין-תרבותי במדינת ישראל", בתוך: א' בראלי, ד' גוטווין ופ' טוביה (עורכים), חברה וכלכלה בישראל: מבט היסטורי ועכשווי, ירושלים: יד יצחק בן-צבי: מכון בן-גוריון לחקר ישראל, קריית שדה בוקר: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, עמ' 91-115.
23. רמון ארון (1970). הקידמה ואכזבותיה, תל-אביב: עם עובד, עמ' 72-93.
24. גור, חגית (1998). "שווינון הזדמנויות ודיכוי: המקרה של החירשים", עיונים בחינוך, כרך 2, סדרה 2 : 205 - 219. **תדפיס 411*677845**

25. פוגל-ביז'אווי, סילביה (1999). "משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות", בתוך: מין מגדר פוליטיקה, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 107 – 129. **שמור סוציולוגיה לפי מיקמג* 26: 54) וגם תדפיס 21896* 2225945)**
26. פוקו, מישל (1986 [1972]). תולדות השגעון בעידן התבונה, ירושלים: כתר, עמ' 56-38. **שמור סוציולוגיה לפי פוקתו* 58428) וגם תדפיס 21897* 2225946)**
27. אריקסון, קאי ט. (1985). "רשימות על הסוציולוגיה של הסטיה", בתוך: רוט-הלר ונווה (עורכים), היחיד והסדר החברתי, ת"א, עם עובד, עמ' 167-176. **שמור סוציולוגיה לפי יחיד* 64393) וגם בתדפיס 21885* : 22258)**
28. ובר, מקס (2009), "המדע כיעוד", תכלת 36: 98-128.
29. קון, תומס (1977). המבנה של מהפכות מדעיות. ת"א: מפעלים אוניברסיטאיים, פרק ח' (עמ' 78-68).
30. כהן, ינון (2002). "מארץ מקלט לארץ בחירה: שינויים בדפוסי ההגירה לישראל", סוציולוגיה ישראלית, ד' (1): 39-60.
31. רבהון, עוזי ולב ארי, לילך (2011). "הגירה, טרנס-לאומיות, תפוצה וחקר הישראלים בארצות הברית", בתוך: ישראלים אמריקנים: הגירה טרנס-לאומיות וזהות תפוצתית, ירושלים: מוסד ביאליק, עמ' 16-36.
32. ובר, מקס (1986). "הביורוקרטיה". בתוך ד. רוט-הלר ונ. נוה (עורכים), היחיד והסדר החברתי, תל-אביב: עם עובד, עמ' 222-229.
33. גופמן, ארווינג (2006). על מאפייני המוסדות הטוטאליים, תל אביב: רסלינג, עמ' 31-39. **שמור סוציולוגיה גופעל* 2218842)**
34. שנהב, יהודה (1991). אידיאולוגיות ניהול בעידן הרציונליות, תל אביב: משרד הביטחון, עמ' 69-60, 91-76. **שמור סוציולוגיה לפי שנהב* 266187) וגם תדפיס 2189: * 222594)**
35. קונדה, גדעון (1992). מהנדסים תרבות, תל-אביב: הוצאת חרגול, עמ' 36-9, 117-107. **שמור סוציולוגיה לפי קוממה* 563458) וגם תדפיס 5: 218* 2225978)**
36. ובר, מקס (1984 [1905]). האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם, תל אביב: עם עובד, עמ' 34-19, 76 - 90. **שמור סוציולוגיה לפי ובר* 21810) וגם תדפיס 21892* 2225917)**
37. גודמן, יהודה ויונה, יוסי (2004). "מבוא: דתיות וחילוניות בישראל - אפשרויות מבט אחרות", בתוך: יהודה גודמן ויוסי יונה (עורכים), מערבולת הזהויות – דיון ביקורתי בדתיות ובחילוניות בישראל, מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד, ירושלים, עמ' 9-45.

38. פרידמן, מנחם (2000). "מרא דאתרא – ממנהיג לפקיד : סקירה היסטורית-סוציולוגית", בתוך : חנה עמית (עורכת) אחריו : על מנהיגות ומנהיגים, ת"א : משרד הביטחון, עמ' 85-94.
39. פורטוגלי, יובל (2000). "1500 מלה ויותר על הגיאוגרפיה של האדם : מסע אל תוך הדיסציפלינה". תיאוריה וביקורת, 16 : 213-222.
40. אלמלך, יובל ולוין-אפשטיין, נח (1998). "הגירה ושיכון בישראל : מבט נוסף על אי-שוויון אתני", מגמות, לט (3) : 243-269. כתב עת באולם 5 וגם תדפיס 696 : * 68842
41. חנין, דב (2007). גלובליזציה. תל אביב : משרד הביטחון. פרק א' (עמ' 7-16), פרקים ה' ו' (עמ' 52 – 68).
42. רם, אורי (2003). "ה M הגדולה : מקדונלד'ס והאמריקניזציה של המולדת", תיאוריה וביקורת, 23 : 179-211. כתב עת אולם 5 בדלפק וגם תדפיס 699 : * 688484
43. סאסן, ססקיה (2006). "ערים גלובליות ומעגלי הישרדות", בתוך : ברברה ארנרייך וארלי הוכשילד (עורכות) האישה הגלובלית, תל-אביב : בבל : 327-354.
44. קמפ, אדריאנה ורייכמן, רבקה (2000). "'זרים' במדינה יהודית – הפוליטיקה החדשה של הגירת-עבודה בישראל", סוציולוגיה ישראלית, ג1 : 79-103. כתב עת אולם 5 בדלפק וגם תדפיס : * 218 : 22259
45. וייטמן, ששה ורותרפורד, ג'ונתן (2000). "מושגים זומביים : ראיון עם אולריך בק", תיאוריה וביקורת, 16 : 247-262.